

УДК 574.58 (282.247.326)

Т. І. ПОНОМАРЕНКО

м. Миколаїв

СУЧАСНИЙ СТАН ІХТІОФАУНИ СОФІЇВСЬКОГО ВОДОСХОВИЩА

Аналіз результатів польових досліджень показав, що у складі видової структури іхтіофауни водосховища фіксовано 23 види риб. Відносність цих даних зумовлена характером вибірки, отриманої при огляді, спійманих певними знаряддями, риб. Згідно відсоткової частки певних видів риб, у числі фонових, можна виділити 6 – карась, плотва (тарань), краснопірка, ляц, густера, окунь, на які сумарно припадає більше 85% з числа зафіксованих риб.

Ключові слова: сучасна іхтіофауна, водосховище, різновиди риб.

Постановка проблеми. Сучасна іхтіофауна України – це біотична, динамічна складова частина довкілля, яка має незамінну екологічну роль та є важливим компонентом біорізноманіття території країни. Іхтіофауна завжди була і лишається об'єктом поглибленого вивчення, що відкриває перспективи до керованого розвитку аквакультури прісноводних водойм. В змінах видового складу та чисельності іхтіофауни наочно відображаються як позитивні, так і негативні зрушення, що відбуваються в місцях їхнього існування. Тому в моніторингових дослідженнях різних регіонів саме іхтіофауні надається значна увага [4].

Найбільш важливим видом такого впливу на річку та біоту Інгулу стала побудова Софіївського водосховища, в якому за час його існування сформувалась оригінальна, водоймишно-річкова екосистема з відповідним складом іхтіофауни. Враховуючи, що в наявний час у спеціальній літературі майже не освітлені сучасні дані щодо загального біорізноманіття долини річки Інгул, в тому числі дані щодо складу та стану іхтіофауни річки та водосховища, тематика роботи безперечно є актуальною. Відповідно, метою роботи є дослідження сучасного стану біорізноманіття іхтіофауни Софіївського водосховища, як частини річки Інгул.

Постановка завдання. Об'єктом досліджень є біорізноманіття іхтіофауни річки Інгул, а предметом досліджень виступає безпосередньо сучасний стан іхтіофауни Софіївського водосховища.

Матеріал і методика досліджень. У відповідності з метою і завданнями роботи дослідження виконували з використанням як теоретичних методів (аналізу, синтезу, системного

аналізу і прогнозування), так і експериментальних, експедиційних і лабораторних (гідрологічних, гідрохімічних, гідробіологічних, іхтіологічних). Отримані результати оброблені за методами математичної статистики.

Результати досліджень та їх обговорення. Відповідно до поставленої мети в період із листопада 2012 року по листопад 2013 року на Софіївському водосховищі були виконані польові дослідження, спрямовані на встановлення видової структури іхтіофауни та на оцінку обсягів вилову різновидових риб у сезонному розрізі. Незважаючи на певну фрагментарність та відносність показнику фіксації видового складу спійманих риб, проведені дослідження загалом дали можливість сформувати їх перелік для досліджуваного водосховища.

Безпосереднє проведення досліджень проводили шляхом опитування рибалок-любителів, у яких просили дозволу оглянути їх улов з метою встановлення видового складу риб. У ряді випадків виконували і визначення маси окремих особин та всього улову для встановлення середньостатистичних показників.

Додатково вказаним дослідженням, 4 рази були оглянуті результати пробних обловів водосховища за допомогою кишенькового невода з вічком сітки 10x10 мм, які щоквартально проводяться державною ветеринарною службою і службою рибоохорони для оцінки санітарного та епізоотичного стану іхтіофауни. Таким чином, матеріалом вказаних досліджень виступали представники іхтіофауни водосховища, яка здобувались різними методами, на різних глибинах і ділянках водойми та за допомогою різних знарядь лову. Узагальнена вибірка даних та результати її статистичної обробки наведена в таблиці 1.

Узагальнені сумарні результати власних досліджень іхтіофауни
Софіївського водосховища в період 2012–2013 рр.

Видова структура іхтіофауни за оглядом промислових вибірок			Середня маса особини, кг	Осіб	%
№	Українська назва	Латинська назва			
1	Лящ	<i>Abramis brama</i>	0,71±0,21	317	8,6
2	Верховодка	<i>Alburnus</i>	0,1±0,012	201	5,5
3	Плоскирка (густера)	<i>Blicca bjoerkna</i>	1,63±0,5	117	3,2
4	Карась (помісні форми)	<i>Carassius</i>	0,37±0,2	942	25,7
5	Сом	<i>Silurus</i>	5,9±1,2	19	0,5
6	Щука	<i>Esox</i>	0,92±0,13	29	0,8
7	Корюшка триголкова	<i>Gasterosteus aculeatus</i>	0,01	2	0,06
8	Пічкур	<i>Gobio</i>	0,014	9	0,2
9	Явдошка	<i>Leuciscus borysthenicus</i>	0,011	1	0,01
10	Головень (білизна)	<i>Leuciscus cephalus</i>	0,92±0,23	11	0,3
11	Линь	<i>Tinca</i>	0,76±0,14	2	0,06
12	В'язь	<i>Leuciscus idus</i>	0,81±0,23	17	0,5
13	Судак	<i>Lucioperka fluviatilis</i>	0,89±0,37	37	1,0
14	В'юн	<i>Misgurnus fossilis</i>	0,01	2	0,01
15	Окунь	<i>Perca fluviatilis</i>	0,32±0,1	177	4,8
16	Плітка (тараня)	<i>Rutilus</i>	0,28±0,1	766	20,8
17	Краснопірка	<i>Scardinius erythrophthalmus</i>	0,22±0,1	916	25,0
18	Бичок – головач	<i>N.kessleri</i>	0,11±0,06	51	1,4
19	Короп (сазан)	<i>Cyprinus carpio</i>	2,42±0,6	18	0,5
20	Товстолоб	<i>Hypophthalmichthys molitrix</i>	3,78±0,9	11	0,3
21	Білий амур	<i>Ctenopharyngodon</i>	0,11±0,020	3	0,08
22	Чебачок	<i>Cyprinidae</i>	0,13	2	0,06
23	Сонячний окунь	<i>Lepomis</i>	0,11±0,01	17	0,5
Всього				3667	100

Згідно наведених результатів узагальнень даних (табл. 1) отримані відносні дані щодо видової структури іхтіофауни водосховища, у складі якої фіксовано 23 види риб. Відносність цих даних зумовлена характером вибірки, отриманої при огляді, спійманих певними знаряддями, риб. Зрозуміло, що у відношенні сезонності та знарядь лова узагальнені результати не залежать. Відповідно відсоткової частки певних видів риб у числі фонових можливо виділити 6 – карась, плітка (тараня) краснопірка, лящ, густера, окунь, на які сумарно припадає більше 85% з числа зафіксованих риб.

Найбільш рідкісними за даними методами лову та сезонами є такі види, як в'юн, пічкур, явдошка, лин, корюшка, чебачок. При цьому потрібно відмітити, що більшість рибаків спіймані особини бичка-головешки, чебачка та сонячного окуня відразу викидають, тож їх облік за нашими матеріалами є по суті випадковим.

Аналогічним чином до улову не потрапляють корюшки та в'юни, яких неможливо спіймати звичайними знаряддями на гачок і лише при використанні сітки окремі особини цих видів потрапляють до вибірки. Реальна чисельність цих дрібних риб у водосховищі може мати зовсім інший характер, формуючи їх у якості фонових і найбільш чисельних.

Важливо, що найбільш бажані для рибаків види риб, такі як судак, щука, білизна (голавль), сом, в'язь, окунь, короп, білий амур у пробах зустрічаються рідко і приблизно із однаковою низькою частотою у співвідношенні до інших видів десь на рівні 1:120. Найбільш специфічним для Інгулу в цілому та найбільш бажаним трофеєм є в'язь та голавль (білизна), яких ловлять на перекатах спінінгом на силіконові та металеві принади. Більш звичайним у цьому плані є судак, окунь та щука, яких також ловлять на спінінг. Самим складним для

рибаків є полювання на великих сомів, які у край обережні і дуже рідко потрапляють до рук рибалок. Навіть сітками впіймати великого сома, який ховається у глибоких ямах, практично неможливо.

Середня вага улову на 1 рибака в середньорічному показнику складає 2,11 кг, а кількість риб – 11,4 особини. При цьому має місце значне коливання ваги улову та кількості впійманих риб залежно від сезону і знаряддя лову. Найменший їх обсяг характерний для рибаків-спінінгістів (0,6 кг та 3,4 особини), найбільший для лящатників і карасятників – 4,6 та 23,8 особини. Відносно успішності лову по сезонам року найвищі обсяги встановлені влітку (4,1 кг та 29,3 особини), а також взимку (3,5 кг та 19,2 особини). Навесні та восени улови мінімальні.

Висновки та перспективи подальших досліджень.

Видовий склад іхтіофауни Софіївського водосховища в цілому є типовим для іхтіофауни верхньої ділянки течії Інгулу з переважанням видів, екологія яких пов'язана із чистою, насиченою киснем водою, швидкою течією та перекатами. У складі суто специфічної групи аборигенів водосховища потрібно відмітити в'язь, голавль (білизна), жерех, судак, окунь, щука, плітка, краснопірка;

Еколого-гідрографічний стан водосховища на період обстежень у 2012–2013 рр., є задовільним, що в цілому забезпечує існування та успішне розмноження іхтіофауни. Течія

цілорічно не мала жодного випадку припинення, рівень опадів забезпечував достатній обсяг водонаповнення водойми та високий вміст кисню у воді. Антропогенне навантаження та забрудненість води і берегів водосховища не перевищує критичної межі.

Сучасний стан іхтіофауни Софіївського водосховища сформований на основі поєднання найбільш екологічно пластичних аборигенних видів та інтродуцентів та випадкових алохтонів. Найбільш демонстративним із числа останніх є бичок-головешка, йорж та сонячний окунь, які за відсутності природних ворогів та специфічного паразитоценотичного комплексу є у край негативними вселенцями для всього біоценозу водойми.

Список використаних джерел

1. Вишневський В. І. Річки і водойми України. Стан і використання / В. І. Вишневський. — К.: Віпол. — 2000. — 376 с.
2. Водні ресурси та якість річкових вод басейну Південного Бугу / За ред. В. К. Хільчевського. — К.: Ніка-центр, 2009. — 184 с.
3. Маркевич О. П. Визначник прісноводних риб УРСР. / О. П. Маркевич, Й. І. Короткий. — К.: Радшк., 1954. — 208 с.
4. Мовчан Ю. В. До характеристики різноманіття іхтіофауни прісноводних водойм України (таксономічний склад, розподіл по річковим басейнам, сучасний стан) / Ю. В. Мовчан // 36. праць Зоол. музею. — 2008. — № 37. — С. 21–29.
5. Мовчан Ю. В. До характеристики різноманіття іхтіофауни прісноводних водойм України (таксономічний склад, розподіл по річковим басейнам, сучасний стан) / Ю. В. Мовчан // 36. праць Зоол. музею. — 2005. — № 37. — С. 70–82.
6. Щербуха А. Я. Іхтіофауна України у ретроспективі та сучасні проблеми збереження її різноманіття / А. Я. Щербуха // Вестн. зоології. — 2004. — 38, № 3. — С. 3–18.

ПОНОМАРЕНКО Т. І.
Mykolaiv

THE CURRENT STATE OF ICHTHYOFAUNA OF SOPHIA RESERVOIR

Analysis of the results of field studies showed that the species composition of fish fauna of the reservoir structure is 23 species of fish. The relativity of the data due to the nature of the sample obtained during the inspection caught with certain types and fish. According to the percentage of certain species of fish, including the background, you can select 6 – carp, roach, rudd, bream, bream, perch, which total more than 85% of the number of fish.

Keywords: modern ichthyofauna, water reservoir, fish species.

ПОНОМАРЕНКО Т. И.
г. Николаев

СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ ИХТИОФАУНЫ СОФИЕВСКОГО ВОДОХРАНИЛИЩА

Анализ результатов полевых исследований показал, что в составе видовой структуры ихтиофауны водохранилища фиксировано 23 вида рыб. Относительность этих данных обусловлена характером выборки, полученной при осмотре, пойманных определенными орудиями, рыб. Согласно процентной доли определенных видов рыб, в числе фоновых, можно выделить 6 – карась, плотва (тарань), красноперка, лещ, густера, окунь, на которые суммарно приходится более 85% из числа зафиксированных рыб.

Ключевые слова: современная ихтиофауна, водохранилище, разнообразности рыб.

Стаття надійшла до редколегії 10.04.2014